

המודיעים קבל כל עין שזפת תארם:
איש יהודי צומח פה לתפארה,
נפתח סגור עלי גביעו
ונתגלתה כותרתו.

ויהי בחלופך מחלפותיך
ובהתיצב שתי פאותיך
כשני שומרי ראש, לתפארת
דיוקן מלכותך היהודי,
ראיתי איך קמה ונצבת
חומת ברזל וזהב
בינך לבין כל התועים בשדות הנכר.
אין זמם לפי בהמתם
ופניהם המתחפשות כגויי הארצות
מתנצלות עדין היהודי,
מוצאות אתונות זרים
ומאבדות המלוכה.

על כן –
כה גדול ונכבד לי היית
ביום ל"ג בעומר תשל"ד (הלז)
זורח באור יקרת ה"זוהר"
נכנס, גא ומאשר, למערת הנרדפים
מהיום תחל לשמוע
את קריאות הבוז המחשלות.
היום הזה נהיית מטרת מבטיהם
הלועגים בגלוי
המקנאים בסתר.

היום הזה נכנסת למערת
הקיום היהודי,
מפכה על ספה מעין לא אכזב
וחרוב – התמיד שתול שם על פלגי
הנס.

היום הזה –
נמשחת, אשריך

שומרי ראש / א. מרגלית

מה גדול ונכבד לי היה זה היום
בבואך בברית החזות היהודית.
נשרו מחלפותיך קווצות – קווצות,
ובלהט התער המתהפך
נצבו שתי פאותיך נחושות תלתל
לשמור דרך עץ חייך,
להדוף כל טשטוש תחומין
ולסלק ערפל.

ברור ומסיים נהיית היום
לעיני כל רואיך.
ומעל חזותך הרכה
נעלמו כל הספקות שנאחזו
עד הנה בסבך תלתלי זהבך.
מהיום לא יטעה בך איש
ולא ישאלך: מי אתה, ילדי?

כי נעשית אזרח בעמך, ותעודת זהותך
פניך הטבועות בחותם חנך היהודי.
מהיום אח ומודע אתה לכל ילדי אומתך
שומרי חותם דיוקן הקודש,
וזיו איקובין שלך כזיו ילדי ישראל
הקורן מכל מקומות היותם,
שיש להם 'סימנים'

עבודות

א. לפני קריאת השיר:

1. לפניכם השיר "שומרי ראש" של א. מרגלית דונו, שערך וכתבו: מיהם שומרי ראש? מה תפקידם? _____ מדוע הם נקראים כך (חשבו על מקומם)? _____ מי עוד יכולים להחשב כשומרי ראש במובן ברוחני? _____ חשבו על שומרי ראש כפשוטו – מי הם העומדים בשני צידי הראש? _____ מה תפקידם? מפני מה הם שומרים על ראש היהודי? _____
2. ל"פאות" המקיפות את ראש היהודי, יש כינוי בפי עדת התימנים: "סימנים", חשבו, מהו הסימן בהם?

3. ל"ג בעומר – יום פטירת רבי שמעון בר יוחאי – הוא יום בו נהגו רבים, לבצע לילד את תספורתו הראשונה בגיל 3, לגזוז את שערותיו ולהותיר 2 פאות בצידי הראש, הלא זהו מנהג ה"חלאקה". נסו לכתוב שיר קצר, או קטע בן מספר שורות, כפניה לילדון בן השלוש ליום חגו. השתדלו לשלב בו את המונח "שומרי ראש".

לפניכם שיר שכתבו תלמידים בתשובה למטלה זו קראוהו:

א. בן שלוש אתה, ילדי,	ב. לבך מאז כבר טהור מבפנים
ילד קט, יהודי!	ועתה, "שומרי ראש" לך בפנים
עיניך תמות, יודעות הן לכסוף	ציצית, כיפה ופאות חמד
לגדול עוד יותר, לגדול בלי סוף.	הן יהודי אתה ילד!

השוו בין השיר שכתבתם לשיר זה. האם צורת הפניה זהה?

- האם הפניה רכה בהם או נוקשה?

- איזה פן של יום ה"חלאקה" מצוי בכל שיר?

- האם גם אתם התיחסתם לתיאור חיצוני ופנימי של הילד?

* השיר שתקראו – "שומרי ראש" אינו עוסק רק בתיאור האושר והעונג הצפוי לילד מעתה, אלא גם לעתידו הנלעג בין זרים נוכרים או זדים. חשבו, מדוע יש צורך להתרות את הילד בפני הצפוי לו?

קראו את השיר ובדקו אם השערתכם מסתברת.

ב. אחרי קריאת השיר:

עיון בצד התוכן של השיר

לרגל איזה מאורע נכתב השיר?

מצאו את התאריך הנקוב בשיר (רמז: בשליש השלישי של השיר)

לידיעתכם: במהדורה הראשונה של פרסום השיר, נכתבה המילה תשל"ד במקום "הלז" ("ביום לג בעומר תשל"ד / הלז) מה אתם לומדים מכך? _____

בשיר – תאור מאורע ה"חלאקה". מה כתוב בשיר במקום: _____

חד המספריים - _____ תלתלים עומדים, מסודרים - _____
הורדת השיער (המתחלף פעמים רבות במהלך החיים) - _____

1. השיר מתאר את האפיזודה המצויה, בה הרואים את הילד בטרם התעטר בפיאות – אינם בטוחים מיהו: בן? בת? יהודי? אינו שומר מצוות? צטטו את התאור מן השיר:

_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

2. מדוע אכן כבר לא יטעו עוד הרואים? – "כי נעשית אזרח בעמך, ותעודת זהותך. . .". נמלא לילד את תעודת

הזהות הסמלית – עפ"י הכתוב בשיר:

מס' זהות (ציינו מס' שנותיו) - _____

תאריך הלידה (לידתו כיהודי ברור) - _____

הלאום - _____

מקום נתינת התעודה (עפ"י סיום השיר) – "נכנס, גא ומאושר, ל _____"

מהי?

תיאור התמונה - צטטו עפ"י השיר: _____

עם תעודת זהות זו, שמתאימה לכל ילד יהודי העובר "חלאקה", רואה כל אחד כי "איש יהודי צומח פה לתפארה" - שימו לב למשל המתייחס לתחום הצומח, וממשיך בשתי השורות הבאות. למה דומה בהם הילד שלפני, ולמה

דומה הילד שאחרי? _____

3. ההבחנה בין יהודי לגוי

התספורת שעובר הילד, גורמת להווצרות שוני עז בינו לבין "כל התועים בשדות הנכר"

למה נמשל השוני? _____

החומה זוכה לתארים כפולים - "ברזל" ו"זהב" מהם יתרונות הברזל? _____

מהי מעלת הזהב? _____

חומת הברזל והזהב מבדילה בין היהודי הקטן, חתן "החלאקה", ל"תועים בשדות הנכר" מיהם?

פיהם המחרף ומגדף דומה לפי בהמה, שחסר לו מחסום. פניהם - חסרות את החן היהודי. הם מתעסקים בטפל

ולא בעיקר. (עיינו בהמשך בנושא "קישוטי השירה")

מהו יחסים של אותם תועים? כלפי חוץ: הקריאות - _____ המבטים - _____ אך כלפי

פנים - _____

מדוע? _____

גם בשורות אלו, הפוגמות כביכול בתחושת האושר הפשוט של הילד, ע"י האזהרות מפני "שנאת עמי הארץ לתלמיד חכם", יש מסר סמוי של עידוד לילד והחדרת גאווה יהודית פנימית פה הסבירו ענין זה: אם הם מקנאים בילד, אות הוא ש _____

סיום השיר חוזר לעידוד הגלוי של הילד, עידוד האומר כי למרות כל הרדיפות - היהודי מתרומם מעל גלי השנאה והלעג, וקיומו - תמידי - כ _____, אך גם נסי - כ _____

שימו לב לרמז המופיע בשורות אלו, לרשב"י - של"ג בעומר הוא יום פטירתו .

מהו הרמז? _____

גם בשורה האחרונה יש לכך רמז, מצאוהו: _____

4. לסיכום:

כתבו בנקודות או בראשי פרקים את המסרים שהשיר מעניק לילד (ובעיקר לנו - הקוראים)

עיונים בקישוטי השירה בשיר:

א. בשיר ישנה חריזה, אך לא מחויבת - המציאות כלומר, ניתן למצוא חרוזים המקשטים את השיר, אך לא לכל אורכו תנו דוגמאות לשורות מתחרזות: _____

ב. ניגודים

ביטויים הכוללים ניגוד במשמעות המילים המרכיבות את הביטוי, מוסיפים לשיר חן רב, היות והם גורמים לקורא לקרוא שוב את הביטוי ולהבין את המשמעות הנוצרת מהניגוד בין המילים.

לפניכם דוגמאות, לניגודים השלימו את המשמעות החדשה:

"נחושות תלתל" - על אף שהתלתלים רכים בדר"כ, הם מצוינים בשיר כ _____, כי הם מגינים
בנחישות על הזהות היהודית.

"קריאות הבוז המחשלול" - בדר"כ קריאות בוז מרפות, אך כאן הן _____ ומחזקות את הילד לשמור על מעמדו היהודי והמיוחד

מצאו את הניגודים המתאימים למשמעויות הבאות:

כלפי חוץ לועגים אך בסתר הלב מקנאים וחפצים להיות כמונו " _____"
בדר"כ הנרדפים מתביישים ועצובים ממעדם, אך היהודי כי הוא נרדף בעד אמונתו - חש גאווה ואושר בשל כך -
" _____"

ג. שיבוצים תנכיים

שימוש בלשון תנכית, מלבד היותו עשיר בצורתו - ככל סגנונו של התנ"ך - הוא גם עשיר בתוכנו, שכן הקורא את השיר נזכר בענין המקראי שעליו מדובר באותו מקום בתנ"ך, ומסיק ממנו את המשמעות הנרמזת בשיר.

השיר "שומרי ראש" עשיר בשיבוצים. עיינו במקורות הבאים, השלימו בטבלה את הענין המסופר בהם, ואת הלשון המקבילה בשיר. את העמודה ה"משמעות בשיר" תוכלו למלא בעזרת "מאגר המשמעויות" בתחתית הטבלה בהצלחה!

המשמעות בשיר	הלשון בשיר	הענין המסופר במקור	המקור
_____	_____	_____	בראשית ג' כ"ד
_____	_____	_____	בראשית ג' כ"ד
_____	_____	_____	בראשית כ"ג י"ט בראשית ל"ז ג'
_____	_____	_____	בראשית י"ג ז'
_____	_____	_____	שמות י, ב ל"ו
_____	_____	_____	שמואל א' י' ט"ז
_____	_____	_____	בראשית כ"ב י"ג

מאגר משמעויות:

*דומה לכל ילדי ישראל במראם ובקדושתם, *התועים מסירים מעליהם את החן היהודי ופניהם ריקניים, *הפאות שומרות *הפאות עוזרות שיהודי יזכור וישמור את דרך היהדות, *התועים - אין מעצור לניבול פיהם ונהנים מדברים אחרים *האיל הוקדש לעקידה וגם היהודי נועד לקדש שם ה' *במשמעות ההפוכה! מתעסקים בטפל ומאבדים העיקר - הצביון היהודי.